

Góralski, Wojciech

Udział sędziego w wykonywaniu władzy sądowniczej Kościoła w świetle przemówień papieża Pawła VI do Roty Rzymskiej

Studia Płockie 37, 181-190

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Wojciech Góralski

UDZIAŁ SĘDZIEGO W WYKONYWANIU WŁADZY SĄDOWNICZEJ KOŚCIOŁA W ŚWIETLE PRZEMÓWIEŃ PAPIEŻA PAWŁA VI DO ROTY RZYMSKIEJ

Wśród wielu dziedzin życia kościelnego, papieżowi Pawłowi VI szczególnie bliska pozostawała sprawa wykonywania w Kościele władzy rządzenia. Inspirowany stwierdzeniami Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* oraz Dekretu o zadaniach pasterskich biskupów *Christus Dominus* pragnął, by władza hierarchiczna, pochodząca od Jezusa Chrystusa, we wszystkich jej płaszczyznach (ustawodawcza, wykonawcza, sądownicza), była właściwie rozumiana i należycie wykonywana. Niezmierną wagę Ojciec święty przywiązywał do prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości we wspólnocie kościelnej. Dawał temu szczególny wyraz w swoich alokucjach adresowanych do Roty Rzymskiej, a tym samym – pośrednio – do wszystkich trybunałów kościelnych.

Kwestia udziału sędziego kościelnego w wykonywaniu władzy sądowniczej Kościoła przewija się w dorocznych spotkaniach papieskich z audytorami i pozostałymi pracownikami Roty Rzymskiej bardzo wyraźnie. W wygłoszonych w latach 1963-1978 przemówieniach (do spotkania Papieża z Rotą Rzymską nie doszło jedynie w roku 1964) Paweł VI podejmuje tę tematykę wielokrotnie. Obejmuje ona zarówno wskazania dotyczące misji i zadań sędziego w Kościele, jak i pouczenia odnoszące się do przymiotów pełniącego tak zaszczytny i zarazem odpowiedzialny urząd w trybunale kościelnym. Przedkładane w alokucjach papieskich doniosłe uwagi, wskazania i dyrektywy należy zaliczyć do zwyczajnego Magisterium papieskiego (*munus petrinum*), a więc do sfery o szczególnym znaczeniu prawnym oraz mocy wiążącej¹.

¹ U. Navarrete, *Introduzione*, w: *Le allocuzioni dei Sommi Pontefici alla Rota Romana (1939-2003)*, a cura di G. Erlebach, Città del Vaticano 2004, s. 14-15.

1. Misja i zadania sędziego

Gdy chodzi o misję i zadania sędziego, w alocucji z 11 stycznia 1965 roku² Ojciec święty uznaje, że chodzi tutaj o niezwykle ważny urząd – „szafarza sprawiedliwości”, określony przez Ulpiana mianem „kapłana sprawiedliwości”. Urząd sędziego jest w rzeczywistości posługą niezwykle szlachetną i doniosłą, w jej wykonywaniu bowiem znajduje swoje odbicie światło samego Boga, pierwotnej i absolutnej sprawiedliwości, najczystsze źródła sprawiedliwości ziemskiej. W tym świetle *ministerium iustitiae* w Kościele powinno być zawsze wierne i nienaganne, o kryształicznej czystości, wolne nawet od najmniejszej skazy niesprawiedliwości³.

Papież ostrzega jednocześnie przed niebezpieczeństwami, jakie mogą pojawić się przed sędziami w wykonywaniu ich zadań, a które stanowią potencjalną przyczynę odchodzenia od właściwej drogi, na której powinien się dokonywać wymiar sprawiedliwości. Tak więc niesprawiedliwość może się pojawiać w fazie instrukcji procesu, gdy przez „manewry” profesjonalistów fundamentalnym zmianom może ulec rzeczywistość prawna danej sprawy wniesionej na forum sądowe, szczególnie poprzez przedstawianie fałszywych dowodów. Niezbędna więc jest tutaj ogromna czujność i roztropność sędziego w przeprowadzaniu postępowania dowodowego. Odpowiedniego wniknięcia wymaga także decyzja związana z przyjęciem lub odrzuceniem skargi powodowej; należy tutaj unikać zarówno niebezpiecznego laksyzmu, jak i przesadnego rygoryzmu. Wszelkie podejrzenia o niesprawiedliwość należy także wykluczyć, nadmienienia Mówca, w posuwaniu naprzód procesu, każda bowiem nieuzasadniona zwłoka lub zaniedbanie w tym względzie jest sama w sobie niesprawiedliwością. Unikanie przez sędziego nawet pozoru niesprawiedliwości w dziele wymiaru sprawiedliwości jest obowiązkiem moralnym. Dotyczy to również nieudzielania *gratuitum patrocinium*, gdy w danej sytuacji należy je stronie przyznać⁴.

W przemówieniu z 25 stycznia 1966 roku⁵ Paweł VI, podkreślając wysoką rangę urzędu sędziowskiego i odwołując się do wypowiedzi papieża Piusa XI z Konstytucji apostolskiej *Ad incrementum decoris*⁶ stwierdza, że jest to urząd kapłański. Związany w wykonywaniu posługi sprawiedliwości, czyni sędziego mistrzem, przewodnikiem, ojcem i przyjacielem.⁷ W spełnianiu funkcji sędziowskiej szczególna rola, zauważa Paweł VI, przypada w udziale audytorom Roty Rzymskiej, partycypują oni bowiem w wykonywaniu najwyższej władzy jurysdykcyjnej Stolicy Apostolskiej. Mądrość sędziów tego trybunału, stwierdza w alocucji z 23 stycznia 1967 roku⁸, podobnie jak innych trybunałów kościelnych, któ-

² Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 11 gennaio 1965, AAS 57 (1965), s. 233-236.

³ Tamże, s. 234.

⁴ Tamże, s. 235-236.

⁵ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 11 gennaio 1965, AAS 57 (1965), s. 233-236.

⁶ Pius XI, Constitutio apostolica *Ad incrementum decoris*, AAS 26 (1934), s. 497.

⁷ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 25 gennaio 1966, jw., s. 153.

⁸ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 23 gennaio 1967, AAS 59 (1967), s. 142-145.

re zajmują się sprawami małżeńskimi, obraca się wokół dwóch podstawowych zasad: bardziej otwartego zrozumienia ludzkich spraw oraz zdecydowanego trwania przy nienaruszonym prawie, które z uwagi na dyspozycję Bożą oraz godność i losy odkupionej ludzkości rządzi jednością i nierozzerwalnością małżeństwa, a więc i całą instytucją rodziny. Tego rodzaju służba na rzecz sprawiedliwości pozwala zachować prawo pozytywne – bez irracjonalnego aprioryzmu – jego właściwą powagę i opatrnościową moc⁹.

W przemówieniu z dnia 12 lutego 1968 roku¹⁰, poświęconym znaczeniu Roty Rzymskiej, Papież wyraża uznanie dla wszystkich urzędników tego trybunału i ich ofiarnej pracy. Codzienną posługę sądowniczą audytorów oraz ich współpracowników Ojciec święty postrzega jako stanowiącą wyjątkowy wkład do dobra Kościoła i społeczności ludzkiej. Gdy obecnie nadmierne poczucie wolności chciałoby znieść jakąkolwiek normę porządku prawnego, gdy pewien duch, bardziej sztuczny niż naukowy, nie wahałby się zastąpić odwiecznych norm wyrytych przez Boga w ludzkim sercu jakimś relatywizmem prawnym, orzeczenia rotalne, każdego dnia, uroczyście proklamują istnienie prawa Bożego, które nie przemija ani się nie starzeje, a także wiarygodnie zmierzają do dostosowania do niego życia tych, którzy uciekają się do Trybunału Apostolskiego¹¹.

W alokucji z 29 stycznia 1970 roku¹² Ojciec święty przypisuje audytorom rotalnym znaczącą rolę w urzeczywistnianiu w Kościele dzieła sprawiedliwości, doceniając ich wrażliwość moralną, jako nieodłączną cechę każdego sędziego. Ten ostatni jest interpretatorem prawa obiektywnego, dokonując jednak wykładni przepisu, posługuje się swoim prawem subiektywnym, to jest władzy i wolności, którymi winien dysponować w najwyższym stopniu. Wynika stąd, że powinien on posiadać duży stopień obiektywności w osądzaniu, a jednocześnie podobny stopień słuszności, tak by mógł ocenić wszystkie elementy, do poznania których cierpliwie i wytrwale doszedł, i rozstrzygnąć sprawę bezstronnie i z niezbędnym do niej dystansem. Do stosowania owej obiektywności i owej słuszności sędzia może dojść wyłącznie dzięki fundamentalnym kryteriom prawa naturalnego, to jest ludzkiego i sprawiedliwego, podobnie jak do zachowania prawa obowiązującego (*ius scriptum*), które, jak się zakłada, jest wyrazem rozsądku i konieczności dobra wspólnego. Branie pod uwagę tych wszystkich elementów wymaga u sędziego nieskazitelnej postawy moralnej¹³.

Znaczące uwagi w przedmiocie misji i zadań sędziego kościelnego zawarł Papież w alokucji z 28 stycznia 1971 roku¹⁴. Właściwy osąd sprawy przez pełniącego wymienioną funkcję zależy, zdaniem Mówcy, przede wszystkim od dokonanej przez niego, zrównoważonej oceny dowodów i poszlak, co szczególnie angażuje

⁹ Tamże, s. 143-144.

¹⁰ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 12 febbraio 1968, AAS 60 (1968), s. 202-207.

¹¹ Tamże, s. 204-205.

¹² Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 29 gennaio 1970, AAS 62 (1970), s. 111-118.

¹³ Tamże, s. 112.

¹⁴ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 28 gennaio 1971, AAS 63 (1971), s. 135-142.

jego sumienie. Sędzia kościelny jest z natury rzeczy rodzajem ożywionej sprawiedliwości (*quaedam iustitia animata*), jak to określa św. Tomasz z Akwinu przytaczając Arystotelesa¹⁵. Powinien on zatem pojmować i urzeczywistniać swoją misję w duchu kapłańskim, zdobywając razem z wiedzą (prawniczą, teologiczną, psychologiczną, społeczną itp.) pełne i stałe panowanie nad sobą, i jednocześnie z roztropną troską o postępek w cnotach, tak by nie dały się przypadkiem zaciemnić – zasłoną osobowości wadliwej i zniekształconej – najwyższe promienie sprawiedliwości, które ofiarowuje mu Pan dla właściwego wykonywania jego posługi. Tak więc powinien być, również gdy wydaje wyrok, kapłanem i duszpasterzem, mając przed oczami jedynie Boga¹⁶.

Wydają się do tego zmierzać, stwierdza następnie Paweł VI, styl duszpasterski, owiany miłością, oraz duch zrozumienia. Nie prawo więc dla prawa, nie osąd dla osądu, lecz prawo i osąd powinny pozostawać w służbie prawdy, sprawiedliwości, cierpliwości i miłości – cnót, które stanowią istotę Ewangelii, i które mają charakteryzować dzisiaj, bardziej niż kiedykolwiek, postawę sędziego kościelnego¹⁷.

Z kolei w przemówieniu z 8 lutego 1973 roku¹⁸, poświęconym charakterowi pastoralnemu prawa kanonicznego, Ojciec święty wskazuje na wymiar pastoralny posługi sędziowskiej, który ujawnia się poprzez stosowanie zasady słuszności kanonicznej. Cała posługa Kościoła ma w pełnym znaczeniu charakter duszpasterski, jest to bowiem *ministerium* kapłaństwa chrześcijańskiego, o czym przypominał Sobór Watykański II¹⁹. Znajduje ona swoje korzenie w misji, powierzonej przez Jezusa Piotrowi, który kontynuuje rządy, nauczanie i sądy w swoich następcach. Misja ta pozostaje integralną częścią mandatu apostoelskiego, a uczestniczą w niej wszyscy – kapłani i świeccy, którzy są wezwani do urzeczywistniania sprawiedliwości w imieniu następcy Piotra i jego braci w biskupstwie²⁰.

Urząd sędziego kościelnego, zauważa Papież, jest urzędem duszpasterskim, ponieważ przychodzi z pomocą członkom Ludu Bożego, którzy znajdują się w trudnej sytuacji. Dla nich sędzia jest dobrym pasterzem, który pociesza zranionych, prowadzi błądzących, uznaje prawa tego, kto został znieważony, dotknięty oszczerstwem lub niesprawiedliwie upokorzony. Jest to zatem posługa polegająca na wykonywaniu władzy powierzonej przez Chrystusa swojemu Kościołowi dla dobra dusz²¹.

Posługa sędziego, podkreśla Ojciec święty, by była spełniana w duchu ewangelicznym, musi być daleka od jakiegokolwiek formy absolutyzmu i egoizmu, realizowana w poszanowaniu osoby, wolna i odpowiedzialna. Ma polegać na przewożeniu bez ciemnienia, na miłowaniu brata, który przyjmuje posłuszeństwo jako

¹⁵ S. Thoma, *Summa theologiae*, II-II, q. 60, a. 1.

¹⁶ Paolo VI, *Allocuzione alla Sacra Rota Romana*, 28 gennaio 1971, jw., s. 140.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Paolo VI, *Allocuzione alla Sacra Rota Romana*, 8 febbraio 1973, AAS 65 (1973), s. 95-103.

¹⁹ Zob. *Konstytucja Lumen gentium*, n. 27.

²⁰ Paolo VI, *Allocuzione alla Sacra Rota Romana*, 8 febbraio 1973, jw., s. 100-101.

²¹ Tamże, s. 101.

obowiązek, a nie jako zewnętrzną konieczność, jako dobro dla chrześcijanina i dobrodziejstwo dla społeczności²².

Dzięki słuszności kanonicznej, kontynuuje papież Montini, sędzia powinien uświadamiać sobie to wszystko, co podpowiada i odczuwa miłość, dla uniknięcia rygoru prawa i surowości jego wyrazu technicznego. Ma unikać tego, by litera prawa nie zabijała, ożywiając swoje interwencje miłością, która jest darem Ducha Świętego, który ożywia. Winien zdawać sobie sprawę z godności osoby ludzkiej oraz z wymogów sytuacji, które niekiedy nakładają na niego obowiązek aplikowania prawa bardziej surowo, i zazwyczaj prowadzą do wykonywania go w sposób bardziej ludzki i bardziej wyrozumiały. Należy wówczas baczyć nie tylko na ochronę porządku prawnego, lecz także na zadanie leczenia i wychowywania, dając dowód prawdziwej miłości. Spełnianie w sposób duszpasterski władzy sądowniczej ma charakter bardziej leczniczy niż odwetowy; jeśli chodzi o kary, to nie powinny się nigdy jawić jako odwet, lecz – stosownie do myśli św. Augustyna²³ – jako wyraz pożądanej ekspiacji²⁴.

Znakomitym przykładem aplikowania zasady *aequitas canonica* na forum sądowym są, zdaniem Ojca świętego, orzeczenia Roty Rzymskiej, regularnie publikowane. Zawierają one nie tylko normy prawne i reguły prawa, lecz także liczne wskazania pastoralne o charakterze psychologicznym i społecznym²⁵.

W alokucji z 31 stycznia 1974 roku²⁶ Paweł VI, odnosząc się do zadań sędziego kościelnego podkreśla, że jest to bardziej misja niż funkcja. Jest to misja święta, o charakterze religijnym. Wielka jest godność i autorytet sędziego, pozwala bowiem uczestniczyć we władzy samego Chrystusa, najwyższego Sędziego²⁷. Nie dla pychy jednak i własnej ambicji, lecz dla szacunku dla Boskiego charakteru powierzonej sobie władzy sędzia kościelny powinien sprawować swój urząd, dbając o ducha wewnętrznej pokory²⁸.

Zdaniem Ojca świętego, uosobieniem figury idealnego sędziego są audytorzy rotalni. Ich postawa duchowa i moralna, jakkolwiek nie rozwiąże wszystkich problemów dawnych i nowych związanych z aktywnością sądową, to jednak przyczynia się do właściwego do nich podchodzenia, między innymi w odniesieniu do takich kwestii, jak: relacja sumienia i legalności, relacja prawa obowiązującego i ewolucji cywilnej czy relacja *ius conditum* i *ius condendum*. Audytorzy rotalni usiłują rozwiązywać te i inne problemy, z jednej strony pamiętając o pewnych wartościach absolutnych obowiązku moralnego, jak bojaźń Boża i miłość ewangeliczna, poszanowanie dla prawdy, godność życia i osoby ludzkiej, nienaruszalność ukształtowanego sumienia, czy pokój pomiędzy ludźmi, z drugiej zaś dostrzega-

²² Tamże.

²³ S. Augustinus, *De Civitate Dei*, 21, 13.

²⁴ Paolo VI, *Allocuzione alla Sacra Rota Romana*, 8 febbraio 1973, jw., s. 101.

²⁵ Tamże.

²⁶ Paolo VI, *Allocuzione alla Sacra Rota Romana*, 31 gennaio 1974, AAS 66 (1974), s. 84-88.

²⁷ Zob. 1 Kor 5,4.

²⁸ Paolo VI, *Allocuzione alla Sacra Rota Romana*, 31 gennaio 1974, jw., s. 85-86.

jąc zbytnią łatwość, z którą człowiek współczesny, często dotknięty systemowym relatywizmem, gwałtownie rewindykuje własną wolność, dokonuje w danej sytuacji łatwiejszych wyborów, ulega demagogii, modzie, uczuciom, hedonizmowi, egoizmowi, tak iż zewnętrznie usiłuje zwalczać „majestat prawa”, wewnątrz zaś, nawet nie spostrzegając tego, zastępuje imperium sumienia moralnego kaprysem sumienia psychologicznego²⁹.

Papież przypomina sprawującym urząd sędziowski, iż są sędziami postępowania innych, nie zaś sędziami prawa, które mogą jedynie aplikować. Prawo Kościoła należy zawsze zachowywać, choć jego ewentualną surowość można – kiedy i jak to jest możliwe – łagodzić owym ludzkim zmysłem duszpasterskim, który winien być właściwy właśnie sędziemu, na mocy posługi chrześcijańskiej. Dochodzące zaś głosy przesadnej krytyki obowiązującego ustawodawstwa małżeńskiego przez osoby o dużym autorytecie nie są właściwe³⁰.

O charakterze duszpasterskim urzędu sędziego kościelnego Papież wspominał w alokucji z 30 stycznia 1975 roku³¹.

O szczególnym charakterze misji sędziego w Kościele nadmienił Paweł VI w ostatnim swoim przemówieniu do Roty Rzymskiej, wygłoszonym 28 stycznia 1978 roku³². Powiedział wówczas, że wymiar sprawiedliwości, podobnie jak posługa kapłańska, jest posługą świętą, sprawiedliwość bowiem jest cnotą kardynalną, uszlachetnioną przez miłość. Jest posługą świętą także dlatego, gdyż jej wykonywanie odnosi się do dusz, które dzięki niej odnajdują wewnętrzny pokój, radość i życie³³.

2. Przymioty sędziego

Gdy chodzi z kolei o przymioty sędziego kościelnego, to Ojciec święty wskazuje na nie w kilku przemówieniach, przedstawiając w ten sposób określony wizerunek tego, któremu powierzony jest tak ważny urząd. Przymioty, którymi powinien odznaczać się sędzia, podkreśla zawsze Paweł VI, mają go uczynić zarówno godnym narzędziem wymiaru sprawiedliwości, jak i skutecznym arbitrem w rozstrzyganiu spraw wnoszonych na forum sądowe.

W alokucji z 13 grudnia 1963 roku³⁴ Papież, przypominając, że aktywność audytorów rotalnych dokonuje się pod znakiem sumienia moralnego, zauważa, że to ostatnie stanowi u nich najwyższy przymiot i zarazem ich program. Sumienie moralne u sędziego daje gwarancję, że litera prawa będzie zawsze wskazywać na jego

²⁹ Tamże, s. 87.

³⁰ Tamże, s. 87-88.

³¹ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 30 gennaio 1975, AAS 67 (1975), s. 179-193. Zob. s. 182.

³² Paolo VI, Allocuzione alla Rota Romana, 28 gennaio 1978, AAS 70 (1978), s. 181-186.

³³ Tamże, s. 186.

³⁴ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 13 dicembre 1963, „L'Osservatore Romano” z 13.12.1963 r., s. 1.

ducha. Sędziowie, wraz z promotorem sprawiedliwości i obrońcą węzła małżeńskiego, powinni kierować swój wysiłek ku poszukiwaniu prawdy i przywracaniu sprawiedliwości. Na nich spoczywa bardzo poważny obowiązek ochrony sumienia moralnego³⁵.

W przemówieniu z 12 lutego 1968 roku³⁶ Mówca podkreśla potrzebę postawy duchowej, wrażliwości i osobistego zaangażowania u sędziego, z jednoczesnym unikaniem chłodnego i oddalającego technicyzmu biurokratycznego³⁷.

Przymioty sędziego kościelnego Ojciec święty wymienia w przemówieniu z 29 stycznia 1970 roku³⁸. Zachęcając do gorliwego wykonywania posługi przez pełniącego ten urząd, wskazuje na takie cechy, jak: bezstronność (zakłada ona niewątpliwą godziwość), bezinteresowność, nieuleganie interesom obcym sądowi: przekupstwu, polityce, faworyzowaniu itp., troska o sprawiedliwość wraz ze świadomością, że pełniona na jej rzecz posługa jest zaszczytną służbą Temu, który jest sprawiedliwy i miłosierny³⁹.

Z kolei w alokucji z 8 lutego 1973 roku⁴⁰ Paweł VI zwraca uwagę na konieczność kierowania się przez sędziego zasadą słuszności kanonicznej, o czym już wyżej nadmieniono. Zdaniem Papieża, sędzia powinien pamiętać, że prawo kanoniczne jawi się nie tylko jako norma życia i reguła pastoralna, lecz również jako szkoła sprawiedliwości, umiarkowania i działającej miłości⁴¹.

W przemówieniu z 30 stycznia 1975 roku⁴² Ojciec święty, mówiąc o gorliwości duszpasterskiej w sprawowaniu zadań sądowniczych zauważa, że sędzia powinien posiadać wiele cech profesjonalnych – przede wszystkim moralnych. Cnoty moralne jednak, zauważa Mówca, nie wystarczą dla zaspokojenia potrzeb technicznych wymiaru sprawiedliwości. Potrzebne są tutaj ustawy oraz procedury, które wymiar ten czynią dokładnym i szybkim. Jeśli zaś chodzi o aspekt duszpasterski posługi sędziowskiej, to trwa rewizja kanonicznego prawa procesowego, kierowana przez Papieską Komisję do Rewizji KPK. Tymczasem procedura w sprawach małżeńskich została uproszczona i przyspieszona przez *motu proprio Causas matrimoniales* z 28 marca 1971 roku (dokument wszedł w życie 1 października tego samego roku)⁴³.

We fragmencie alokucji z 9 lutego 1976 roku⁴⁴ Paweł VI zwraca uwagę na obowiązek zdecydowanego przestrzegania przez sędziów prawa kanonicznego oraz właściwego interpretowania go w duchu pastoralnym. I w tym względzie audyto-

³⁵ Tamże.

³⁶ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 12 febbraio 1968, jw., s. 202-207.

³⁷ Tamże, s. 206-207.

³⁸ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 29 gennaio 1970, jw., s. 111-118.

³⁹ Zob. Ps 111,4; 2 Tym 4,8; 1 J 1,9.

⁴⁰ Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 8 febbraio 1973, jw., s. 95-103.

⁴¹ Tamże, s. 96.

⁴² Paolo VI, Allocuzione alla Sacra Rota Romana, 30 gennaio 1975, jw., s. 179-193.

⁴³ Tamże, s. 181.

⁴⁴ Paolo VI, Allocuzione alla Rota Romana, 9 febbraio 1976, AAS 68 (1976), s. 204-208.

rzy Roty Rzymskiej powinni być świetlanym przykładem dla wszystkich pozostałych sędziów⁴⁵.

Przymiotom moralnym sędziego kościelnego Papież poświęcił swoje przemówienie z dnia 28 stycznia 1978 roku⁴⁶.

Już na wstępie Ojciec święty zwrócił uwagę na cechy oczywiste u sprawujących posługę sędziowską: pilność w wypełnianiu obowiązków oraz związaną z tym dyspozycyjność w stosowaniu dyrektyw Magisterium, a także troskę o właściwy bieg procesów sądowych. Są to podstawowe elementy warunkujące prowadzenie misji sędziowskiej. Pilność w wypełnianiu powinności to nie tylko dokładność w sprawowaniu własnego urzędu, to również oddanie się tymże obowiązkom z upodobaniem i z zaangażowaniem, w poczuciu świadomości otrzymanej misji; to jasne uświadomienie sobie odpowiedzialności odnoszącej się tak często i głęboko do sfery osobowej i małżeńskiej. Jeśli przedmiotem wysiłku sędziów jest w tak znacznej mierze rozpoznawanie spraw małżeńskich, jest czymś oczywistym to, co niesie ze sobą i postuluje tutaj owa staranność. Z kolei troska o należyty bieg procesu oznacza daleko posuniętą ową pilność; jest to gorliwość w zbadaniu i zakończeniu sprawy w sposób, który umożliwia uniknięcie dwóch przeciwstawnych sobie przeszkód: pośpiechu, który uniemożliwia jasne rozpoznanie sprawy, i zbytnej powolności, która pozbawia strony w sprawie składania odpowiedzi stosownie do ich problemów, nierzadko bolesnych i wymagających szybkiego rozwiązania⁴⁷.

Celem zagwarantowania sędziom koniecznej atmosfery dla jasnego, uważnego, przemyślanego, pełnego i wyczerpującego poznania poszczególnych kwestii, a także dla zapewnienia stronom realnej możliwości przedstawienia własnych racji – kontynuuje Ojciec święty – prawo kanoniczne przewiduje drogę wskazaną przez ścisłe normy procesowe, których celem jest poszukiwanie prawdy obiektywnej, a ostatecznym odniesieniem jest tutaj zawsze urzeczywistnianie w sposób właściwy wymiaru sprawiedliwości. Sędzia jest więc zobowiązany do poszanowania i stosowania z największą uwagą tychże norm, z wykluczeniem wszelkiej lekomyślności, która prowadziłaby do sprzyjania permissywiizmowi, na szkodę samego prawa Bożego i z uszczerbkiem dla dobra dusz. Rozstrzygając sprawę, winien mieć na względzie wspomnianą prawdę obiektywną oraz mieć przed oczami jedynie Boga⁴⁸.

Obowiązkiem sędziego, nadmienia Papież, jest całkowita wierność wskazanym Magisterium, między innymi Dekretowi Kongregacji Doktryny Wiary z dnia 13 maja 1977 roku⁴⁹.

Jeszcze inną powinnością piastującego urząd sędziowski wskazaną w alokucji jest pogłębianie właściwego mu sektora życia kościelnego, a więc związanego

⁴⁵ Tamże, s. 208.

⁴⁶ Paolo VI, Allocuzione alla Rota Romana, 28 gennaio 1978, AAS 70 (1978), s. 181-186.

⁴⁷ Tamże, s. 182.

⁴⁸ Tamże, s. 182-183.

⁴⁹ Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum circa impotentiam quae matrimonium dirimit, AAS 69 (1977), s. 426.

z prawem kościelnym. Chodzi tutaj między innymi o różnego rodzaju bezpośrednie implikacje nauczania soborowego i „przekładanie” ich na praktykę. Jest to zadanie wciąż aktualne, tym bardziej, że niektórzy nie przyjęli jeszcze z pełnym zrozumieniem Soboru Watykańskiego II, albo nauczanie soborowe interpretują w myśl osobistych preferencji lub według arbitralnych kryteriów hermeneutycznych ze szkodą dla Kościoła. Nie brak jednak tych, którzy starają się zastosować, umysłem i sercem, do dekretów Soboru. Do tych ostatnich, stwierdza Mówca, należą sędziowie, którzy w swoich orzeczeniach usiłują aplikować, stosownie do okoliczności, wniosłe zasady Magisterium soborowego, np. znaczące teksty, należycie rozumiane, o godności małżeństwa i rodziny, zawarte w Konstytucji duszpasterskiej *Gaudium et spes*⁵⁰.

Doniosłe wskazanie dla wszystkich sędziów kościelnych mieści się w słowach Pawła VI skierowanych do audytorów rotalnych, by nadal byli przykładem dla wszystkich trybunałów Kościoła w zachowywaniu ducha duszpasterskiego, pogłębianiu wiedzy prawniczej, a przede wszystkim w podtrzymywaniu zmysłu kapłańskiego i ludzkiego, który przewodzi w wymierzaniu sprawiedliwości⁵¹.

* * *

Troska papieża Pawła VI o należyte wypełnianie przez sędziów kościelnych powierzonej im misji, znalazła w jego przemówieniach wygłoszonych do Roty Rzymskiej swój szczególny wyraz.

Ojciec święty ukazuje wagę sprawowanego przez sędziów urzędu i jego znaczenie. Naucza, że misja sędziego pozwala mu uczestniczyć we władzy samego Chrystusa. Jej wzniosłość każe być czujnym – w każdej fazie procesu – na wszelkie formy niesprawiedliwości; ta ostatnia może się wyrazić między innymi w nieuzasadnionym przedłużaniu procedury. Właściwe zrozumienie dla ludzkich spraw oraz zdecydowane trwanie przy prawie to podstawowe zasady wskazane przez Ojca świętego, którymi winien kierować się sędzia. Dążenie zaś do poznania prawdy stanowi w każdym przypadku podstawowy cel wszelkich działań „kapłana sprawiedliwości”. Owo poszukiwanie prawdy winien ożywiać duch pastoralny, implikujący miłość i cierpliwość. Ogromną wagę przywiązuje Papież do wrażliwości moralnej sędziego, tak niezbędnej między innymi w ocenie przedłożonych w sprawie dowodów. Wrażliwość ta ma stanowić gwarancję tego, że literę stosowanego prawa zawsze będzie ożywiał duch.

Cenne jest wskazanie przez Papieża przymiotów, które powinny znamionować sędziego, powołanego do wykonywania władzy sądowniczej w Kościele.

⁵⁰ Paolo VI, Allocuzione alla Rota Romana, 28 gennaio 1978, jw., s. 184-185.

⁵¹ Tamże, s. 185.

SOMMARIO

Il papa Paolo VI, durante il suo pontificato (1963-1978), nelle allocuzioni pronunziate al Tribunale Apostolico della Rota Romana in occasione dell'inaugurazione dei singoli anni giudiziari (ad eccezione dell'anno 1964) ha sollevato tra l'altro la questione della partecipazione del giudice alla potestà giudiziaria della Chiesa.

Quanto alla funzione del giudice ecclesiastico il Paolo VI la considera come una missione e un servizio pastorale (il giudice è un sacerdos iustitiae). L'attività dei giudici, svolta sempre sotto il segno della coscienza morale, deve dirigersi ad accertare la verità e a restituire la giustizia. La sensibilità morale, la obiettività nel giudizio con una grande equità, l'imparzialità, l'integra dirittura morale, l'osservanza della legge vigente, la sollecitudine, l'equilibrata estimazione delle prove e degli indizi, l'animo sacerdotale, l'abituale padronanza di se, uno studio riflesso di crescere nella virtù, lo stilo pastorale – tutto questo deve caratterizzare la figura del giudice ecclesiastico.

Le allocuzioni del papa Paolo VI alla Rota Romana riguardo alla missione e ai compiti nonché alle qualità del giudice ecclesiastico costituiscono una notevole parte del Magistero ordinario in cui si propone agli operatori della giustizia nella Chiesa i principi dottrinali e le direttive pratiche.